

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне і практичне значення результатів дисертації **Плетеної Олени Олексіївни** на тему **«Конспірологічний роман в українській та американській літературах початку ХХІ сторіччя: жанрова типологія»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія

Актуальність теми дослідження і отриманих результатів.

Конспірологічні теорії завжди цікавили і цікавитимуть людство. Збіг певних подій – випадковість, чи змова таємних організацій, або ж взагалі Вищих Сил? Особливо зараз, коли людство стоїть перед складними викликами пандемії та вакцинування. Хоча це симптоматично для людства – коли масштаб проблеми настільки грандіозний і потребує таких великих зусиль, люди зазвичай відмовляються бачити цю проблему. А на допомогу приходить віра в теорію змови – пояснення, яке суттєво спрощує життя і зменшує тривогу.

Конспірологічні сюжети в літературі постмодернізму прийнято відносити до масової словесності, хоча визначити кардинально «канон правильних текстів» неможливо, бо критерії естетичної цінності творів історично мінливі та не є абсолютними. Незважаючи на зростаючий інтерес науковців до проблем функціонування та змістовно-формальних ознак популярної літератури, літературознавча рецепція масової літератури та її місця в українському літературному русі ХХ століття перебуває на стадії узагальнення та систематизації. При усій багатовекторності вивчення масової словесності в ситуації постмодерну, виникає необхідність глибокого осмислення окремих жанрів, що залишаються на маргінесі дослідницької уваги. Зокрема, актуальними, але недостатньо дослідженими, є проблеми жанрової типології та поетики конспірологічного роману – одного з найбільш популярних різновидів масової літератури кінця ХХ – поч. ХХІ ст. Причин тому декілька, але головна – методологічна. Сучасне літературознавство поки ще розробляє методологічні підходи та відповідний інструментарій до вивчення масової словесності, у тому числі й до аналізу тих гібридних її жанрів, що відрізняються від класичних.

У цьому ракурсі дослідження жанрової структури та жанрової типології українського та американського конспірологічного роману є справді доцільним і актуальним, а завдання, які ставить перед собою дисертантка, є доволі складними, оскільки наукові розвідки, присвячені конспірологічній прозі, нечисленні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація Плетеної О. О. виконана на загальноуніверситетській кафедрі світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова Херсонського державного університету в межах її науково-дослідної теми «Літературний процес в історико-культурному контексті: методологія, проблеми та перспективи дослідження» (номер державної реєстрації 0117U006886). Тему дисертації затверджено (протокол № 5 від 28 листопада 2016 року) та уточнено

(протокол № 11 від 25 травня 2020 року) на засіданні Вченої ради Херсонського державного університету.

Наукова новизна одержаних дисертанткою результатів.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що в ній *вперше*:

- здійснено зіставно-типологічне дослідження українського та американського конспірологічного роману як парадигмального, що має спільні, відмінні та варіативні ознаки;
- окреслено стратегії жанрової типологізації конспірологічного роману в закрої порівняльного літературознавства, зокрема в компаративній генології, порівняльно-типологічному (зіставному) та інтердискурсивному підходах;
- в українській американістиці проаналізовано автометаописи та художні тексти Дж. Роллінса, які дотепер не були предметом спеціального фахового дослідження;
- обґрунтовано жанровий інваріант конспірологічного роману; окреслено модель жанрової типології конспірологічної формули.

удосконалено:

- стратегії жанрової типологізації конспірологічного роману на рівнях компаративної генології, поетики, дискурсивного аналізу, наративної організації тексту;
- дискурсивний аналіз ряду дефініцій жанру масової літератури, що охоплюють різні дослідницькі парадигми, як от: існування жанрового канону/інваріанта як визначеної системи «стійких і твердих жанрових ознак» (Михайло Бахтін); клішованість сюжетної схеми твору відповідним жанру наративом; наявність зрозумілих персонажів із певною передбачуваністю їхніх дій та вчинків; невибагливість реципієнта щодо поетикальних «знахідок» автора; акцентуація рецептивного аспекту формули;
- жанрову специфіку конспірологічного роману з-поміж інших форм авантюрно-пригодницької літератури.

набули подальшого розвитку:

- ідеї про кроскультурну жанрову природу конспірологічного роману, яка полягає 1) у культуртрегерському підґрунті, що задовольняє читацьку цікавість без зайвих для нього турбот за принципом одного «кліку» в Інтернеті або читання «роману-довідника»; 2) у постмодерністській ностальгії за «великими наративами», а тому позитивна аксіологія творів конспірологічного роману стає значним компенсаторним чинником для розчарованого в дійсності суб'єкта; 3) у застосуванні комунікативно-рецептивні стратегії авторів, що створює зону комфорту для «споживання» літературного контенту завдяки ряду специфічних прийомів: саспенсу, самоідентифікації читача з дійовими особами, «змагання» з автором або зі злочинцем у розкритті таємниці, логічним /алогічним ходам та підказкам передбачуваності / хибності дій та оцінок персонажів, інверсіям традиційної «функційності» дійових осіб, наявності «крота», «вмонтування» принципів комп'ютерної гри тощо;

– проблема «перетину кордонів» між елітарним і масовим, фактуальним та фікційним у літературному процесі початку ХХІ ст.;

– проблеми концептуалізованої дефініції конспірологічного роману.

Особистий внесок здобувача. Усі результати дослідження отримані особисто автором.

Ступінь достовірності результатів дослідження. Обґрунтованість і достовірність одержаних дисертанткою результатів забезпечені опрацюванням нею численних наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів із досліджуваної проблематики, монографічних праць та наукових публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів; особистими аналітичними узагальненнями, а також комплексним застосуванням методів наукового пізнання, серед яких – порівняльно-типологічний метод задля встановлення подібностей та відмінностей жанрової структури конспірологічного роману в масовій українській та американській літературі; принципи рецептивної естетики для обґрунтування комунікативно-рецептивного підходу до вивчення авторських орієнтацій на діалог між автором та читачем, його «горизонту очікувань», специфічних прийомів підвищення читабельності творів, а також аналізу критичних оцінок та авторефлексії письменників; структурно-семантичний, інтертекстуальний методи, елементи когнітивістики, міфопоетики застосовувалися для дослідження теоретичної моделі конспірологічного роману, виокремлення його інваріанта, для аналізу й інтерпретації художніх та нехудожніх текстів. Підтвердженням обґрунтованості результатів дослідження є їх апробація на науково-практичних конференціях, публікації в наукових фахових виданнях.

Практичне значення одержаних результатів. Практична цінність одержаних автором результатів наукових досліджень полягає в тому, що обґрунтовані в дисертації методичні підходи, отримані теоретичні висновки та практичні рекомендації можуть бути використані на заняттях із літературної компаративістики, теорії літератури, історії української та світової літератури ХХ-ХХІ ст., а також у спецкурсах, присвячених вивченню явищ масової літератури.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дисертації опубліковано в 9-ти одноосібних публікаціях, із них 4 у фахових збірниках (1 – у зарубіжному).

Список публікацій Плетеної О. О. за темою дисертації

Статті, опубліковані в наукових фахових виданнях України

1. Плетена О. Структурні параметри конспірологічного дискурсу у міжкультурній комунікації. *Південний архів. Філологічні науки*. Херсон, 2018. Вип. 72(2). С. 133–136.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2018_72%282%29_33

2. Плетена О. Конспірологічний детектив як постмодерністська жанрова форма. *Південний архів. Філологічні науки*. Херсон, 2018. Вип. 74. С. 144–148.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pafn_2018_74_32

3. Плетена О. Авторефлексія Дж. Роллінса й конспірологічний роман: точки перетину. *Південний архів. Філологічні науки*. Херсон, 2020. Вип. 81. С. 47–53. URL: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/623>
4. Плетена О. Жанровий інваріант конспірологічного роману. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. Харків, 2020. Вип. 85. С. 36–42.
URL: <https://periodicals.karazin.ua/philology/article/view/16008>

Стаття в зарубіжному науковому періодичному виданні

5. Плетена О. Конспірологічний роман як кроскультурне явище у контексті масової літератури кінця XX – початку XXI століття. *Spheres of Culture*. Lublin: Maria Curie-Sklodowska University. 2019. Vol. XVIII. P. 162–169.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Плетена О. Категорія «лабіринт» у художній структурі роману Дена Брауна «Код да Вінчі». *Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 10-11 квіт. 2015 р. Львів: ГО «Наукова філологічна організація "ЛОГОС"», 2015. С. 50–53.
7. Плетена О. «Культурологічний лабіринт» у романі Дена Брауна «Код да Вінчі». *Масова література: проблема інтерпретації, змісту та форми*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Миколаїв, 16-17 жовт. 2015 р., Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. С. 116–119.
8. Плетеная Е. А. Квестовая структура пространственно-временного лабиринта в романе Дж. Роллинса «Ключ Судного дня». *Мировая литература глазами современной молодежи*: сборник материалов междунар. студ. науч.-практ. конф., г. Магнитогорск, 25 нояб. 2016 г. Магнитогорск: Изд-во Магнитогорск. гос. техн. ун-та им. Г. И. Носова, 2016. С. 328–332.
9. Плетена О. Роман В. Єшкілева «Богиня і Консультант» в українському літературознавчому дискурсі кін. XX – поч. XXI ст. *Філологічна освіта: компетентнісна парадигма*: матеріали міжнар. наук.-практ. заочної інтернет-конф., м. Миколаїв, 15 листоп. 2019 р. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2019. С. 127–129.

Характеристика особистості здобувачки.

Плетена О. О. у 2015 році закінчила Херсонський державний університет, здобула ступінь бакалавра за напрямом підготовки «Філологія», кваліфікація «вчитель англійської мови і зарубіжної літератури». У 2016 році закінчила Херсонський державний університет, здобула ступінь магістра за спеціальністю «мова і література», кваліфікація «філолог, викладач мови (англійської) та зарубіжної літератури, вчитель німецької мови». З 15.09.2016 до 01.10.2020 – аспірантка загальноуніверситетської кафедри світової літератури та культури імені проф. О. Мішукова Херсонського державного університету.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана українською мовою з правильним вживанням літературознавчої та спеціальної термінології. Стиль викладених в дисертації матеріалів дослідження – науковий.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. Робота не містить елементів плагіату чи самоплагіату

Як результат попередньої експертизи дисертації Плетеної О. О. «Конспірологічний роман в українській та американській літературах початку ХХІ сторіччя: жанрова типологія» у межах фахового семінару, який було проведено на базі кафедри світової літератури і порівняльного літературознавства факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», та повноти основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Плетеної Олени Олексіївни на тему «Конспірологічний роман в українській та американській літературах початку ХХІ сторіччя: жанрова типологія».

2. Констатувати, що представлена дисертаційна робота відповідає спеціальності 035 «Філологія» та вимогам пп. 9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Херсонського державного університету зі спеціальності 035 «Філологія».

3. Рекомендувати дисертацію Плетеної Олени Олексіївни на тему «Конспірологічний роман в українській та американській літературах початку ХХІ сторіччя: жанрова типологія» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 035 «Філологія».

підпис *О. А. Бігун* *І. В. Девдюк* ЗАВІРЯЮ
Рецензенти:

Доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри французької філології
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

О. А. Бігун

О. А. Бігун

Кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри світової літератури
порівняльного літературознавства
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

І. В. Девдюк

І. В. Девдюк

17.02.2021 р.